

TELEGRAFUL ROMÂNULUI

Nr. 14. ANULU XIV.

Sabiiu, in 17 Febr. (1 Mart) 1866.

tru provinciile din Monarchia pe unu anu
8. fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. ar
pentru a treia repetire cu 3 1/4 cr. v. a.

De subt pôlele Carpatilor ardeleni.

Unde tindu sa ajunga magiarii si ce sa doréscá românii?

Responsulu la acésta întrebare s'a pututu prevedé demultu si mai alesu din tôte apucaturile barbatiloru magiari de statu decandu stau in capulu trebiloru Ungariei. Cum se pôte celi negru pe albu in proiectulu de adresa a comisiunii, ei pretindu nici mai multu nici mai putinu, decâtu restitutió in integrum a legiloru din 48, cu o vorba, ceru guvernul reprezentativu si ministeriul respunsabilu.

Dar óre acei'a, despre a cároru pele se lucréza, întielegemu toti: ce va sa dica guvernul reprezentativu si ministeriul respunsabilu? Nimic'a e mai obicinuitu in dtu'a de astadi in gur'a feritoriloru de popóre, cá vorbele celea mari, asiá numitele schlagwörter; raru ansa mass'a poporului, séu asiá dis'a opiniune publica atribuie la atari vorbe notiunea si semnificatiunea, ce li da autorii si propagandisti acelerasi, si mai vertósu, se lasa a se conduce de acelea cá si de o vérga farmecatória încatráu i mēna maisterii.

Pána pe la finitulu seculu alu XIX-lea popórele Europei se guverná de Monarchia rezimata pre aristocrati'a feudala si pre ierarchi'a bisericéscá. Revolutiunea cea mare francioséscá procliamá asiá disele drepturi omenesci: libertate si egalitate inaintea legéi. Dar capii revolutiunii francése fiindu teoretici si numai copiatori ai enciclopedistiloru fára sa aiba si geniulu acelor'a, versara cu scald'a si copilulu si tóta libertatea si egalitatea s'a finit cu absolutismulu soldatiescu a lui Napoleonu I.

Dupa resbóiele numite de independintia si dupa resturnarea corsicanului, in Franci'a se facu restauratiunea linee veche a burboniloru, carea impreuna cu nobiliu nu invatiásera si nu uitásera nimic'a cátu au fostu in essiliu; eara in celelalte tiere ale Europei Monarchii, in locu sa indrepteze causele reului, de cari suferiá suditiu sei, cá si cum infricosiá'ta revolutiune ará fi fostu numai o furtuna trecatória fára sa lasé urme, se multiemira a se ingrádi cu murii politiei si cu spionári — scurtu a traí din mána in gura.

A urmatu revolutiunea din 1830 in Franci'a, care esilandu lint'a cea veche puse pre tronulu lui Ludovicu alu XIV pe Luis Filipu, regele cetatiannu.

Cu acést'a amu ajunsu la genes'a guvernului reprezentativu cu ministeriul respunsabilu. Cáci de-si Franci'a nu e mam'a constitutionalismului modernu, dar a fostu nutritórea si educatricea a celu'a. Din Franci'a apoi a esundatu preste tóte tierile Europei pána la noi.

La 1830 franciosii puteau usóru introduce in Franci'a form'a de statu cea republicana, ci unu ce asemenea nu li-a fostu aminte conducatoriloru liberali; cáci ei sciá bine, ca republic'a duce in celea din urma la domni'a sabiei, sub care apoi madadorii 'si perdu tóta insemnatatea.

Ci ei au voitu mai bine a unu guvernul monarchicu, cu acea conditiune; cá regele sa nu poséda corón'a prin dreptulu seu propriu, ci dela buna placere a partitulu dela putere, séu a burgeasiei, si centrulu greutáti sa-lu puna a jacea in camer'a II. (camer'a de josu — a deputatiloru), eara nu in coróna. Acésta camera apoi sa-si intinza omnipolintia sa cu tóte mediele fára a face parte la beneficiile statului si poporului contribuentu la greutáti.

Guvernulu reprezentativu este in lume pentrucá in susu sa puna scalsiuu arbitrariulu in legelatiune, aministratiune si mai alesu in spesele statului prin dreptulu de a votá séu denegá budgetulu anuale; eara in josu sa representeze si sa tina socotéla la interesele si folósele tuturoru classeloru societáti din statu.

Dar in Franci'a din capulu loculu a luatú alta fatia. Dupre legea electorala, in urm'a gloriósei — cum i dicu francesii — revolutiunii dela 1830 din 32 de milióne de ómeni numai 80,000 de alegatori si numai 8000 de alegibili se numerá. Astfelu o mána de ómeni sub frumósele vorbe de constitutionalismu, de guvernul reprezentativu cu ministeriul respunsabilu contumasera, eschisera dela dreptulu de a participá la afacerile statului pe toti ceialalti cetatieni!

Unde erá puterea? Lánga Rege? Ba; acést'a, dupre dis'a

lui Thiers „Le Roi regne ne gouverne pas“ Regele domnesce, nu gubernéza, n'avea nici o putere; ei acést'a erá intréga in mánile aristocratiei de avere mobila, in mánile bancheriloru, a fabricantiloru, negutietoriloru celoru mari — a plutocratiei. Asiá au întielesu si au aplicatu isti franci principiile de libertate si egalitate inaintea legéi. Ci visulu nu li-a duratu indelungu, a venitu 1848 si se dusera.

In Belgiu anca s'a introdusu form'a guvernului reprezentativu. In cart'a cea mare a loru este procliamatu solenelu dreptulu netiermuru alu libertáti de invetiamentu. Fia-care confesiune dupre constitutiune are dreptu a-si face scóle câte va voi si va puté. Partitulu numitu clericalu a prinsu de corne acésta libertate a institutiunii si deschide mereu la scóle si la seminarie, si acestea suntu pline de studentu de ai parintiloru credinciosi religiunii eredité. Ce cugetati? Lasa-i in pace cealalta partita, disa a liberaliloru? De locu; acesti'a pretindu pentru statu, séu pentru sine, cáci ei su la putere, monopolulu scóloru — si nu le pasa ca se punu in contradicere flagranta insusi cu principiile fundamentali ale constitutiunii.

Acest'a este adeveratulu geniu, de care este inspiratu guvernulu reprezentativu basatu pre majoritati dupre capete. Si cam asiá se manifestéza intru manoperele sele prin tóte tierile constitutionalu, adeca libertate de totu felulu de beneficiu, folóse de ale statulu pentru ómenii dela putere si pentru partitulu seu reprezentatu prin majoritatea camerei; sarcine, dári, obligatiuni pentru toti ceialalti.

Acestea dise sa venimú la starea cestiunii. Dar mai inainte de a face vre-o aplicatiune, sa amintimú: carea a fostu pusetiunea popóreloru nemagiare in constitutiunea, cum i dicu, avitica a Ungariei.

Ungari'a dela inceputulu esistintiei sele a fostu unu statu compusu din mai multe popóre, din aboriginii románi si slavi si din magiarii veniti preste acei'a.

Biserica dominante la inceputu a fostu cea greco-orientale, dupa care apoi a venitu la rendu cea latina.

Constitutiunea cea veche cunoácea denatiune politica complexulu nobilimei esita din tóte natiunalitati fára deosebire.

Limba diplomatica séu a legelatiunii si aministratiunii erá cea latina, de-si suntu urme, ca la curte au fostu si cea slavica.

Politicii si publicistii magiari calarescu mereu pre dreptulu istoricu si de continuitate.

Acum a substitui pe natiunea magiara la complexulu tuturoru natiunalitatiloru — dupa ce s'a estinsu drepturile politice si asupra celoru mai ante ne'ndreptáti — din Ungari'a, séu a face din natiunea genetica magiara, o natiune politica ungara absorbitória de celelalte — dreptu istoricu este acést'a?

Acum a delaturá din legelatiune si aministratiune limba latina si a o inlocui cu cea magiara cu nedreptátierea celoru-lalte — dreptu de continuitate este acést'a?

Dar spiritulu tempului nu mai se impaca cu o limba mórtá in afaceri. Bine, dar de ce sa nu fia trei limbi, cum este in Elveti'a, cum s'a practisatu in Ardélu. Séu protestati ingreuierea in afaceri cu mai multe limbi: de ce sa nu primiti o neutra p. e. cea francosa. (? Red.)

Ci indesiertu tóte acestea. Barbatiloru magiari li-a intratu in capu s'au la inima, cá din poporulu magiaru sa facea o natiune mare a la natiune francosa, si, fiinduca este cam subtirelu de corpu, s'au decretatu a-lu indopá cu románi si cu slavi, cari nu suntu bunu de altu-ce-va. Pána intratá'ta ratiunea nu incapa la unu locu cu pasiunea.

Dar nesaturatu mai e acestu Moloch alu magiarismului. Elu nu si-a indestulitu nesatió'a fóme cu acea ca ne-a inghitit pe fii, flórea natiunii romanesci, pe familiile celea ma strálucite románe, pe Huniadesci, pe Mailatesci, pe Banufesci, Nalatiesci, Kimenesci, Kendefesci, Popcesci si pe cáti alti mai vechi si mai noi prin acele persecutiuni, pornite din fanaticismu religiosu mai intaiu din partea catolicismului apoi din par'ea reformatiunii cu principii tieriei in capu, persecutiuni cáror'a nu le vei gási páreche in istoria fára numai dóra in gónele Imperatiloru pagáni asup'a crestinitorú!

Nu si-a indestulitu nesatiós'a fóme desnationalizandu pe nobilimea in massa, prin acea fictiune de dreptu din Ardélú, ne mai pomenita in tóta lumea, ca adeca nobilitatea nu póte fi decâtu magiara, cu alte vorbe ca totu românulu, dupa ce a culesu pre câmpulu de bátaia cu sângele seu diplom'a de nobilu, din acelu momentu sa nu mai fia românú, ci magiaru.

In fine ne amenintia o fortuna, de se póte, inca si mai teribile decâtu tóte cataclismele, ce au trecutu preste capetele romániloru — acés'ta este guberniulu parlamentariu s'au representativu cu ministeriu responsabilu magiaru.

Din câte s'au disu mai susu despre natur'a si geniulu acestui sistemu de gubernu, cetitoriulu i-si póte singuru face idee: ce interese si ale cui va representá si cultivá unu ministeriu magiaru responsabilu.

Scritoriulu acestora renduri incheie cu dechiaratiunea: cá Românii ardeleni, scosi cum se scie, din baierile constitutiunei, fára altu pecatu alu lorú decâtu dóra ca au fostu de religiunea gr. or. si pré multi la numeru, a aflatu pururea la Imperatii din Cas'a Habsburgica aparare si scutire in contr'a jugului impusu lorú si sustinutu cu juraminte desu renoite din partea celoru trei natiuni.

Dar, dupa ce se va concede Magiariloru si ministeriu responsabilu, si ministeriulu din Pest'a i-si va intinde bratiulu seu si preste Ardélú plinu de binecuvéntóriele magiarismului: unde se mai afle adostu si refugiu bietulu românú ardélenu? Intradeveru numai la Imperatulu.

Dreptu aceea tu in rogáciunile tale cere dela Ddiu, in locu de ministeriu responsabilu, restaurarea municipalitátiloru de prin comitate si scaune, — si viu vei fi.

Epistole dela Pest'a.

Pest'a in 20 Fauru.

Dupa impressiunea placuta, ce a fácut'o proiectulu de adresa atáta in cercurile ablegatiloru, cátu si in publicu, se asceptá de comunu, ca cas'a de josu-lu va primi en bloc, fára a se lasá in debateri generale ori speciale, si acés'ta erá parerea generala a majoritátii camerei. Celu multu atát'a se credea ca vice-presedintele de locotenia, ablegatulu din drépt'a, Giorgiu Bartal va tiné o vorbire lunga cam in contr'a proiectului de adresa, cáru'i-a-i va respunde Deák, si cu acés'ta desbaterea va fi gat'a. Conclusulu casei magnatiloru ori boieriloru, de a respunde la vorbirea de tron prin o adresa separata, a schimbatu insa cu totulu parerea casei de josu, carea s'a aretatu si e fórte neindestulita cu procederea casei boieriloru, si asiá ne potemu esplicá, ca in diu'a defipta pentru desbaterea generala, aprópe la 60 de vorbitori din tóte partitele se insinuara, ca voru luá parte la desbaterea generala, carea tine acum'a de vr'o câte-va dile ne intreruptu. — In siedinti'a de astadi s'a incheiatu desbaterea generala asup'r'a proiectului de adresa, si noi, recapitulandu pre scurtu vorbirile cele mai interesante, vomu spune, ce amu observatu din decursulu intregu alu desbateriloru.

Tóte partitele, atátu fractiunea mica a regimului, drépt'a, cátu si centrulu, partit'a lui Deák, si steng'a sub conducerea lui Ghiczy Kálmán au luat parte la desbatere. Inceputulu l'a fácutu drépt'a, dela vice-presedintele de locotenia Giorgiu Bartal. Vorbirea lui nu póta de feliu caracterulu unei vorbiri parlamentarie si erá dupa parerea nóstra mai la locu, déca regimulu ori ablegatulu Bartal o aru fi comunicatu publiculu si ablegatiloru prin o brosiura, decâtu de pre tribun'a dietei. Altcum regimulu a voit sa ajunga ceva prin vorbirea lui Bartal, adeca a vrutu sa dea ansa camerei, cá sa se exprime mai chiaru si lámuritu in privinti'a afaceriloru comune, si asiá sa-i ajute in redigerea rescriptului. Camer'a a príceptu indata trasur'a acés'ta de-si acusi urmandu politicei sele de a fi in tóte întrebárele cu fórte mare precautiune si reserve s'a retinutu dela ori ce observatiuni si discussiuni la cele dise de vice-presedintele locoteniei.

Bartal, dupa ce ataca si arunca cu tina mai in tóte elementele monarchiei, iara pre urma le lingusiesce, cere pentru Ungari'a unu sistemu de finantie separatu, administratiune propria, si continuitatea de dreptu; recunósce mai departe, ca unitatea imperiului pretinde, ca poterile fisice sa nu fie despártite, mai respicatu, ca Ungari'a sa nu céra ministeriu de resbelu, de ore ce poterea Ungariei fatia cu Austri'a si poterea Austriei fatia cu Ungari'a nu jace in arme, ci in identitatea intereselorú, — o desbinare a elementului nemtieseu de celu magiaru precum iara din contr'a cestui din urma de celu d'antáiu aru slábi si ruiná si pre unulu si pre altulu, — Ungari'a nu póte esiste fára Austri'a, nici cést'a din urma fára Ungari'a. In fine vrea sa afle modalitatea, cum s'aru poté tractá despre interesele seu afacerile comune si dice, ca provinciile de dincolo de Lait'a s'aru poté întielege cu diet'a Ungariei prin unu congresu, compusu din deputatiuni regnicolarie. Deputatiunile aceste sa se alega in asemenea numeru (éc'a dualismulu) pentru fia-care sesiune si sa nu fia legate de instructiuni, ci majoritatea camerei unguresci sa primésca ori sa modifice pactum conventumulu congresului. —

Afara de Bartal au mai vorbitu din drépt'a Zsedényi, bar.

Babarczy, contele Giorgiu Apponyi, contele Béla Szecsenyi, cont. Stefanu Keglévich s. a., si toti s'au dechiaratu a fi întielesi cu proiectulu de adresa, dorescu insa inainte de incoronarea regelui revisiunea legiloru din 48, care dorintia afla fórte mare opusetiune la partit'a lui Deák si la stang'a, Avemu sa amintimu inca intre vorbitori de drépt'a pre Aloisiu Vladu si Iosifu Uermenyi. Noi, ce e dreptu, n'amú fi doritu sa vedemu pre nici unu ablegatu românú, ocupandu locu intre conservativi, cáci noi românii n'avemu, ce sa conservámu, déca nu miseri'a si necultur'a, in care ne-a tinutu atátu de lungu jugulu chiaru a conservativiloru, insa nu potemu luá in nume de reu celoru doi ablegati románi, adeca Aloisiu Vladu si Sigism. Popu, — ca ocupa locu pre bancele conservativiloru, cáci densii urméza convingerei, ca noi mai curendu si mai multu potemu cástigá cu conservativi, cari suntu acum'a la potere, si posedu increderea domnitoriului. Dupa parerea nóstra noi n'avemu ce asceptá dela conservativi, dupa ce o experientia de seculi, ma chiaru si anulu acés'ta, de candu suntu ei la potere, ne-a invetiatu, ca poterea lorú e umilirea nóstra. Dar despre ablegatii románi vomu vorbi mai pre largu alta data, acum'a vremu sa amintimu, ca Aloisiu Vladu dice in vorbirea sea, ca nu e némtiu, prin urmare nu póte pártini centralismulu, dar nici magiaru nu e, si asiá nu partinescu nici dualismulu, ei e românú si cá românú trebuie sa fia federalistu. Cá federalistu doresce, cá popórele monarchiei, ibari au trecutu istoricu, sa se grupeze lâng'olalta si pre lánge respectarea intereselorú nationale sa compuna unu statu federalisticu. Elu-si cogeta monarchi'a pre bas'a federalismulu in asteliu de modu, ca acés'ta sa consté din trei grupe mari, adeca din coron'a St. Stefanu, din coron'a St. Vencislavu, de care atunci aru trebui sa se tina Galiti'a dimpreuna cu celelalte elemente slavice, si din coron'a St. Leopoldu, cu celelalte provincie ale monarchiei. — Noi inca suntemu federalisti, dar federalisti nationali, si déca astadi nu aflámu pártinire in monarchia, de siguru nu principiulu póta vin'a, ci adeverulu, ca atunci popórele aru trebui sa se desbrace de dreptulu istoricu, fára care n'aru poté domni preste celelalte popóre. — Mai departe dice vorbitoriulu, ca e unulu dintre acei fórte putini románi inteligenti, cari totdeun'a au fostu si voru fi pentru uniunea Ardélului cu Ungari'a, insa nu pentru contopirea Ardélului in Ungari'a, „nu pentru unificatiunea, ci pentru uniunea Transilvaniei cu Ungari'a. — Nu e pentru denumirea unui ministeriu ungurescu, cáci o parte a ministriloru n'aru avé ce se luere de órece nu e inca prin lege precisu terenulu lorú de activitate, si se indestulescu de o cam data cu restituirea municipieloru. Se alatura lâng' Bartal, si vrea revisiunea legiloru din 48. — Uermenyi inca e in contr'a ministeriului si vrea revisiunea legiloru din 48. —

Dela drépt'a sa trecemu de odata la estrem'a stanga, care face frontu fractiunii celei de totu mice a lui Apponyi, si aci avemu sa insemnámu pre Madarász, carele a vorbitu indata dupa Bartal. Densulu e pentru adresa, afla insa atát'a in proiectu, cátu si in vorbirea de tronú trei conditiuni, cari i insufla temere, si anume sanctiunea pragmatica din 1723., adeca articuliile legi din anulu acés'ta, cari recunósce dreptulu de ereditatea corónei si liniei femesci. In întielesulu legiloru acestora densulu nu cunósce nici unu feliu de afaceri comune, nu recunósce, ca monarchi'a aru fi comuna. „Acolo unde suntu afaceri comune, trebuie sa fie si monarchi'a comuna; unde e monarchi'a comuna, acolo trebuie sa fie si afaceri comune; acés'ta o recunósce si eu. Insa mi veti iertá sa ve citescu unu pasu din adres'a din 61, care se referesce la acés'ta: „Nu putemu fi de parerea, ca Ungari'a aru fi o provincia a imperatiei Austriei. Imperatulu Austriei e totu odata si regele Ungariei, insa nu pentru ca e imperatulu Austriei, ci pentruca in întielesulu sanctiunei pragmatice, i competu ambele tronuri: Unde e vorb'a de dóne tronuri, acolo trebuie sa fia si dóne staturi, si apoi statulu St. Stefanu e pána astadi inca proprietatea esclusiva a regelui Ungariei“. Pána nu se va modificá prin regele incoronatu si prin legelatiune sanctiunea pragmatica, nu vrea sa scie de afaceri comune.

Dupa Madarász a vorbitu bar. Eötvös Iosifu, amicu personalu si politicu alu lui Deák, prin urmare partinesce din tóte poterile proiectulu de adresa. Densulu recunósce in o vorbire lunga, care a avutu efectulu seu, ca numai identitatea intereselorú va face cu potintia impacares. „Ungari'a nu va suferi nici odata, ca monarchi'a, din care dens'a face jumetate sa devina ori sa fia slaba, si acés'ta nu pentruca Ungari'a e maritimósá, si gat'a a aduce sacrificie, nu, ci pentruca asiá pretindu interesele nóstre. Monarchi'a n'are de a multiami nici poterii nici armelorú infintiarea si esistinti'a s'a, ci numai conventiuniloru si tractatelorú, si de aceea bas'a monarchiei trebuie sa fia legalitatea. Garantarea intereselorú reciproce va face tare si mare monarchi'a, si monarculu cunósce conditiunile venitoriului monarchiei.“ — In fine si aduce aminte de simpatia, care s'a manifestatu de unii in senatulu imperialu in privinti'a Ungariei atunci, candu acés'ta erá condamnata la tacere. — Au vorbitu din centru mai multi, cari insa nu ni-au spusu nimicu nou, ci au repetitu cu alte cuvinte cele ce a disu Eötvös.

Cunun'a de lauri si-a castigatu-o in decursulu desbaterii generale conducatoriulu stengei Ghyczy Kálmán. Densulu e pentru adresa. Intr'o vorbire de doue ore explica mai cu de amenuntulu principiile adresei, si motivéza pretensiunile, ce le contine, ilustrandu totodata situatiunea politica a tieriei, si aretandu isvorulu relelor si neintielegerei precum si a stárei abnórme, in care ne aflámu. „Dupa parerea mea pedec'a cea d'antáiu e impregiurarea, ca Maiestatea Sea nu e bine informatu despre dorintiele si simtientele cele adeverate ale natiunei; a dóu'a pedeca e, ca natiunea nu cunósce voi'a si scopulu regimului“. Aceste impedece impacarea. „Pedecile aste in sa au unulu si acela-si isvoru, adeca forma presenta a regimului, si pentru de a scapa din caosulu acest'a avemu numai unu mijlocu de mantuire, adeca: regimulu natiunalu respundiatoriu.“ Combate parerea celor, cari vréu revisiunea legiloru inainte de incoronare, si iea de basa, „quid juris“, cáci dreptatea si legalitatea suntu fundamentulu poternicu alu monarchiei, si o impacare, care se indetuleze tóte partitele, se póte intempra numai pre bas'a „Quid juris“ nu „Quid consilii“, care principiu l'a primitu de basa „drépt'a“ prin vorbirea lui Bartal.

Multi au vorbitu si din steng'a, asiá Tisza Kálmán s. a. in sa nici ei n'au dísu ce-va nou, ci au repetitu cele instrate de Ghyczy, luandu totodata sub critica vorbirile celor din drépt'a. Avemu sa mai instrámu doue vorbiri, cari de diet'a nu s'au primitu dupa cum meritau si trebuia sa se primésca si cari suntu pentru noi de unu interesu mai mare, adeca vorbirea lui Svetozeru Milutinovicu, care inca totu nu e asiá momentósa cá ceea a lui Adolfsu Dobrzanszky. Celu d'antáiu dice, ca „deca voimu seriosu pentru patri'a nóstra unu venitoriu fericitu, trebuie sa ne intemprámu cu incredere in realizarea acestei detorintie grele; dar acést'a numai atunci vomu poté face, deca vomu deslegá pre calea constitutiunei pre langa intrebárele publico politice si celelalte intrebári. Un'a dintre cele mai momentóse si vitali intrebári ale patriei e intrebarea natiunalitátiloru. Natiunalitátile nu ceru nimic'a, ce aru periclitá constitutiunea, cáci chiaru pretensiunile loru isvorescu din constitutiunea tieriei. Neindestulirea natiunalitátiloru aru fi egalu cu negarea binefaceriloru constitutiionale pre cámpulu natiunalitátiloru.“ Polemiséza mai departe cu cei'a, cari dícu, ca de aceea trebuie sa se impace ba sa lege aliantia cu popórele de dincolo de Lait'a si atunci deca n'aru esiste sanctiunea pragmatica, pentruca Ungari'a aru fi periclitata la o eventuala deslegare a intrebárei orientale din partea Slaviloru de média dí si média nópte. „Aliatul celu mai bunu si mai securu alu Ungariei e o consiutiune democratica.“ Vorbindu despre pasiulu natiunalitátiloru din adresa dice, ca intrebarea natiunalitátiloru se pare a fi redusa in proiectulu de adresa mai multu la o egalitate individuala de dreptu si i pare reu, ca cuvintele din proiectulu de adresa: „Nu vomu uitá, ca locuitorii nemagiari a-i Ungariei inca suntu cetátenii Ungariei si vomu statori si detiermuri dupa dreptate prin lege tóte acele, ce pretindu in privint'a acést'a interesele lor si interesulu comunu alu patriei“ — lu face sa cugete, ca natiunalitátile nu aru fi si ele factorii casei si ca aru fi spre stricare unitáti patriei, dáca natiunalitátile s'aru namí cu numele lor propriu. Dupa ce-si exprima convingerea, ca pretensiunile drepte ale natiunei serbesci voru veni la tempulu seu pre tapetu, si ca un'a dintre cele mai urginti detorintie ale dietei e elucrarea unu proiectu de lege pentru indetulirea dreptelor pretensiuni ale natiunalitátiloru, inferéza pre cei'a de reactiunari, cari cuprinsi de o idea fixa dícu, ca nisuintiele pentru realizarea intereselor natiionale nu aru fi inspiratiunile mintii, animei si a sufletului, ci eflusulu artificiosu a óresi cárei reactiuni. —

Cu multu de mai mare insemnate, cu multu mai momentósa si afundu táietóre e vorbirea lui Dobrzanszky. Densulu dupa ce aru vrea, ca in privint'a afaceriloru comune sa nu se faca amintire in adresa, pâna ce nu s'aru defini mai deaprópe, cari suntu afacerile comune, ci diet'a sa respunda la provocarea din vorbirea de tronu, adeca sa substérna regimulu o propusetiune in privint'a afaceriloru acestora, dice ca cu subternerea propusetiunei in privint'a afaceriloru comune aru dori, cá regimulu sa propuna casei unu proiectu de lege, carele sa statorésca sistemulu comitatelorú seu municipieloru cu privintie la deslegarea intrebárei natiunalitátiloru, care intrebare nu se póte desbiná de municipie. In decursulu mai departe alu vorbirei e in contr'a ministeriului respundiatoriu pentru ca pre de o parte unu ministeriu parlamentariu e eflusulu majoritáti, carea adese-ori e nenaturala si artificialósa, iara pre de alta parte ministeriulu respundiatoriu nu se póte uní cu sistemulu municipalu, cu sororile tieriei, cu natiunalitátile, ce locnescu in tierile aceste, si cu confessiunile, — nu se póte uní cu ide'a de putere mare a monarchiei, nici cu puterea regelui, pre carea o recunósce si proiectulu de adresa de radimulu constitutiunei. Vorbitoriulu vede in amanarea revisiunei legiloru din 48, a autonomiei comitatelorú seu sistemulu municipalu, a deslegárei intrebárei de natiunalitate pâna la denumirea ministriloru, pâna la intrarea in vietia a legiloru din 48, va sa dica pâna dupa incoronare, unu ce pentru tíera fórté periculosu, iara fatia cu natiunalitátile ce-va nedreptu chiaru dupa principiulu continuitáti de dreptu. Si face observatiunile cele asupr'a pasului, in care se róga diet'a, cá

Maiestatea Sea sa conchiame la diet'a din Pest'a si pre Fiumea, care dorintia, nu o afla motivata. Ce se atinge de integritatea corónei, apoi observéza, ca sub corón'a Ungariei se intielege si Galiti'a, Lodomeri'a dimpreuna cu Bucovin'a, si pretinde, cá si aceste sa se chame la Pest'a. In fine postesce, cá in totu locu, unde se dice in adresa „natiunea magiara“, „poporulu magiara“ sa se puna „representatiunea tieriei“, „popórele tieriei“, s'au astfelu de espressiuni, cari nu vátama pre nime, si documentéza prin lege numirea de natiune pentru celelalte popóre din tíera.

Aceste suntu momentele mai interesante din decursulu desbaterii generale. Cum amu potutu observá nici unulu dintre vorbitori n'au vorbitu in contr'a adresei, ci toti o au primit'o, facendu-i observatiunile asupr'a unu séu altui pasu, cari observatiuni altcum n'au fostu la tempu nici la locu, adeca nu s'au tinutu de desbaterea generala, ci de cea speciala. Tóte partitele, afara de estrem'a stenga, care in sa e o fractiune de totu mica si neinsemnata, recunósce afaceri comune, cari se potu desbate si tractá numai intr'unu parlamentu comunu. Eac'a ide'a lui Schmerling se realizéza, in sa capeta alta forma nu asiá cosmopolita, ci germano-magiara. Dupa dechiaratiunea, ce a fácut'o Deák in incheierea desbaterii generale, ca adeca parerea lui Bartal despre afacerile comune e mai aprópe de convingerea redactorului proiectului de adresa, decátu de diplom'a din Octombre, potemu conchide, ca conducatoriulu centrului nu e departe de ide'a lui Bartal, adeca de congresulu, compusu din deputatiuni regnicolarie. Sa vedemú acum'a ca „congresulu“ lui Bartal in ce se deschilinesce de „senatulu imperialu“ alu lui Schmerling. Pâna ce pentru „Reichsratulu“ lui Schmerling se facéu alegerile in dietele tieriloru si Ungari'a trebuie sa aléga din fiecare comitatu câte unu ablegatu pentru „Reichsrath“, prin urmare trebuia sa aléga pentru comitatele románe ablegati románi, pentru cele slave ablegati slavi, si asiá in Reichsrath erau si trebuiau sa fia representate tóte natiunile, cari asiá au potutu luá parte la desbaterea si hotáirea intrebárilor celor mai vitali ale monarchiei, si cari se poteau uní si majorisá elementele magiare si germane, alegerile pentru congresu se voru face pentru jumetate de monarchia in diet'a corónei St. Stefanu, iara pentru cealalta jumetate in diet'a de dincolo de Lait'a. Dincóce se voru alege numai magiari s'au din grati'a dietei si câte unu renegatu de alta natiunalitate, iara de dincolo se voru alege nemti. Suntemu convinsi, ca planulu acest'a va aflá resunetu de dincolo de Lait'a, cáci asiá numai nemtii si magiarii voru avé in mâna sórtea monarchiei, predomnúdu intr'o jumetate a monarchiei elementulu nemtiescu, iara in cealalta elementulu magiara. Dualismulu va fi atunci intemeiatu si nu dualismulu tieriloru, cáci acést'a l'amu dori si noi, ci dualismulu natiunalu, si acést'a de va strabate, ne va fi mai amaru, decum au fostu „Reichsratulu“ lui Schmerling. —

Pest'a in 21 Fauru. Dupa cum amu fostu dísu cu alta ocaziune: proiectulu de adresa se póte privi de in sa-si adres'a, de-si in decursulu desbateriloru speciale se va face ici cele câte o modificatiune, trebuie sa repelmu si astadi. Desbaterea speciala din siedint'a de eri si astadi intaresce pe deplinu cele díse de noi. Ieri adeca, dupa ce cátra finea siedintiei a incheiatu Deák desbaterea generala prin dechiararea, ca discussiunea generala, adeca argumentele si témerea dimpreuna cu observatiunile, ce s'au fácutu asupr'a proiectului, nu i-au potutu schimbá convingerea, cas'a a pasitu la desbaterea speciala si intr'unu tempu scurtu, fórté scurtu a trecut presté 14 alinee fára de a face cea mai mica modificatiune. Altcum nici desbaterea n'a fostu asiá infocata, pentruca spiritele erau parte ostenite de vorbirile cele lungi ale discussiunei generale, parte nici amendementele nu au fostu asiá afundu táietórie. Abia astadi s'a incinsu desbatere mai infocata asupr'a amendementului ablegatului serbu Stratimirovicu la alinea 16, adeca densulu aru voi sa inlocuiesca cuvintele: „ca natiune libera autonóma cu alta natiune libera autonóma“ cu: „ca natiuni libere autonóme cu alte natiuni libere autonóme.“ Stratimirovicu si motivéza amendementulu seu prin o vorbire lungá, in care dice, ca intrebuintiarea singulariului e calificatu, de a nasce neintielegeri atátu in privint'a popóreloru de dincóce, câtu si in privint'a celoru de dincolo de Lait'a. Elu vede in singulariulu acést'a unu programu intregu a politicei venitorie, adeca programulu centralisatiunei nemtiesci in tierile de dincolo de Lait'a, si programulu acést'a e fórté periculosu pentru datinele, moravurile si vietia natiionala a popóreloru patriei, cáci aceste vedu chiaru in decentralisatiune si in selfgovernementu conditiunile desvoltárei loru materiale si intelectuale. Dreptulu natiionalu e mai vechiu, decátu dreptulu istoricu si va trai mai multu decátu cestu din urma; adese-ori a fostu dreptulu natiionalu calcatu cu piciórele, in sa nici odata, ca sa nu fia resbunatu. Vorbirile lui Eötvös si Lónyai suntu calificate de a nasce temere atátu in natiunile negermane ale Austriei, câtu si in cele nemagiare ale Ungariei. Din vorbirile aste sulla unu ventu de aliantia ofensiva a magiariloru, — si incontr'a cui? Incontr'a periculuului, ce s'aru nasce pentru Ungari'a la deslegarea intrebárei orientale; deslegarea acést'a in sa nu e periculosá pentru Ungari'a,

cu atât mai puțin pentru Austria. Chiar întrebarea orientală e unică condiție a autonomiei patriei, carea jace de odată și în interesul Austriei. Pentru susținerea autonomiei și a drepturilor Ungariei recomandă vorbitorul nu o alianță cu elementul german, ci cu popoarele surori din țară, cari au traitu de sute de ani în bine și în rău cu națiunea magiara.

Pre Stratimirovicu la combatutu Gozdu, Iendrasik, Sigismundu Pop, Dedinszky s. a. Toti dăcu, ca sub națiune politica magiara nu se pricepe numai națiunea genetica magiara, ci complexul întreg al tuturor locuitorilor Ungariei. Anume Gozdu nega ori cărei națiuni din Ungaria dreptul, de a se numi „națiune libera autonomă”, precum și esistența mai multor națiuni libere autonome în Ungaria; „națiunea politica magiara” e numai sumă, complexul tuturor locuitorilor Ungariei (după părerea noastră această e o sofismă periculoasă, Red.) și de aceea nu e pentru amendementu, carele venindu trebă la votare nu se primesce.

În fine a mai dăsu Gozdu, ca în cuvintele adresei: „La stătorirea legilor acestor vomu urmă principiilor de dreptate și frățietate” nu afla unu astufeliu de principiu, care aru slăbi modificarea propusa în anul 61 de ablegatii români, ci din contra o afla mai înaintată și spriginită. „Și de aceea-mi ieu voi a a declara în numele ablegatilor români, ca noi ne simțim foarte linisciti în privința acestă prin pasulu acestă și nu vrem a mai lungi și complică desbaterile. Prin cuvintele aceste ne simțim dara pre deplinu linisciti și de o cam data îndestuliti, până va veni rendulu la desbaterile detăiate.”

Noi, ce e dreptu, n'amu luat parte la conferințele ablegatilor români, însă după cum amu potutu întielege pre cale privata în conferința din urmă, care s'a tinutu sub presiedinti ordinaria a lui Antoniu Mocioni s'a decisu mai cu unanimitate la propunerea lui Babesiu, ca Români să deie în dieta ore-si care declarare, care declaratiune formulandu-o Babesiu întâiu cu cuvântulu iara la expresă dorința și cerere a conferinței în scrisu suna din cuvântu în cuvântu după cum ni s'a comunicatu nouă:

„După ce în adausulu, ce s'a facutu la punctulu primitu din adresă a 2-a din 1861 în privința naționalităților nemagiare aflăm unu principiu deplinu respunditoriu intenționatei deslegări a acestei chestiuni, și prin acestu principiu, adeca principiulu de dreptăți și frățietăți noi toate amendementele facute prin noi la adresă 1 din 61 le vedem spriginite și înaintate, de alta parte nevoindu noi a lungi și complică desbaterile și greutatele la pertractarea adresei, — astadata ne simțim într'atât odichniti și nu aflăm de lipsa și oportunu repetirea amendementelor noastre din 61.”

Cu această declarațiune a fostu insarcinatu Gozdu, carele a și exprimat-o în ședința de ieri, nu însă din cuvântu în cuvântu, precum potemu vedea din cele insirate mai sus. După modestă noastră părere tempulu a fostu ieri foarte rău alesu, dar nici ocaziunea n'a fostu bună, căci declarațiunea a fostu asiă întrebuintată, că și cându aru fi fostu menită în contra amendementelor ablegatilor serbi, ce de felu n'a fostu scopulu ablegatilor nostri nici a conferinței ultime. Noi credem, ca declarațiunea această se va face la pasulu despre naționalități, nu la o ocaziune asiă nepotrivită. Pre lângă aceste amu fi doritu și dorim, că acei cari primescu din partea conferințelor ore-si care insarcinare, să fie în executarea lor mai cu mare scrupulositate.

S'au mai făcutu în ședința de astăzi amendementu la alineă 19 din partea lui Stratimirovicu iara la alineă 25 din partea lui Bobory, cari amendementu nu s'au primitu, iara preste aliniile celalalte a trecut casă fără desbateri. — La alineă 31 și 32 a făcutu Bartal două amendementu, cari s'au discutate și în ședința de astăzi, și se voru discuta și în ședința de mâine, de ore-ce sunt de o importantă mai mare. Vom vorbi cu ocaziunea d'ântăiu despre ele. — După două ore s'a închis ședința.

Principatele române unite.

Surpinderea ce ni se face prin deșiciele cele dintăiu din Români, precum și aceluor întemplete de atunci încôce, ni sta și acum că o enigma dinainte-ne.

Ne marginim asiă dara până la chiarificarea ucrurilor barem încātu-va, a referă acte ce s'a seversitu în tempulu din urmă în București, după „Monitoriu oficial”:

Astăzi corpurile legiuitoare ale României într'unite în ședința extraordinaria în localulu Adunării electivă au ascultat următoarea espunere a înaltei locoteuintie principiare:

Domnilor Senatori, Domnilor deputati!

Marișea Alexandru Ioann I, fostulu Domnu alu Principatelor unite române, a depusu astăzi în mâinile noastre actulu seu de abdicare, pe care la rendulu nostru avem onore a-lu depune în originalu pe biroulu adunării.

Dloru Senatori, Dloru Deputati, precum vedeți, fostulu Domnitoriu nu numai ca declara din nou solemnulu angajamentu ce a fostu luat, înainte de a fi alesu Domnu în Moldovă, și care la repetitu oficiale înainte Dvostre încă la deschiderea sesiunii actuale, dar recunoșce în sfersitu ca abdicarea s'a a fostu dorită și cerută de către națiune.

Poporul întregu alu capitalei precum ati potutu s'o constatați, a doritu, a cerutu, a efectuat și a salutat cu entuziasmu această abdicare.

Locotenentișea domnesca și ministerulu primindu acestu depositu sacru atât din mâinile celui care l'a avut, câtu și din acele ce l'u an în deplină proprietate, a creditu D. Senatori și D. Deputati, ca aru fi în interesulu generalu alu țerei ca să vie înainte Dvostre, și să se conjure să se într'unite cu voințișea națiunii, atâtu de desu și de solemn exprimate, și să sancționati și D.V. voințișea națiunii, ce la 1857 a fostu espresa chiaru aci cu atâtă tără și unanimitate.

Dloru Senatori, Domnilor Deputati!

Și consciința și cunoscintele Dvostre și vöcea întregișea națiuni ve arata pe deplinu, suntemu siguri, ca asemenea chestiuni vitale pentru ori ce națiune, și cu atâtă mai cu sēma pentru a noastră potu deveni fatale, adese chiaru prim'ö öra de întârdiere.

Venim dar cu cea mai deplină încredere și facem apelulu la patriotismulu Dvostre, să dati țerei și prin votulu Dvostre consacrarea ce astēpta.

Datu în capitală București în 11/23 Februaru an. 1866.

Locotenentișea domnesca:

Subscriși: Gen. Nicolae Golescu. Colonelu Haralambu. Ad-interim, D. Sturz'a.

Subscriși Minisri:

Ioann Ghic'a, Dimitrie Ghic'a, C. A. Rosetti, Major D. Leca,

I. Cantacuzinu.

După ascultarea acestei comunicări, corpurile legiuitoare cu aclamări unanime au proclamatu domnu stapanitoriu alu României pe Altetișea Regala Comite de Flandra.

DD. Senatori și Deputati chiamati apoi prin apelulu nominalu unlu după altulu, jurandu credința noului Domnu alesu, au subscrisu următorulu actu.

„Anulu 1866 lună Februaru 11 zile. Senatul și Adunarea electivă a României într'unite au alesu și au aclamat în unanimitate de Domnu stapanitoriu alu Principatelor Unite-Române, conformu dorințelor exprimate de Adunările ad-hoc din an. 1857, pe Altetișea Regala Filipu-Eugeniu-Ferdinand-Maria-Clement-Balduin-Leopold-Georges Comite de Flandra și Duce de Saxonia, sub numele de Filipu I.

(Urmēja subscrierile Dloru Deputati și a Dloru Senatori.)

ABDICARE.

Noi Alessandru Ioann I, conformu dorinței națiunii întregi și angajamentulu ce amu luat la suirea mea pe tronulu, depun astăzi 11/23 Februaru 1866, cărmă guvernulu în mâinile unei locotenentișea domnesce și a ministerulu alesu de poporu.

Alessandru Ioann.

Noi locotenentișea domnesce; amu ordonat și ordonăm, amu numitu și numim, pe Domni: Ioann Ghic'a, presiedinte alu consiliulu și ministru secretaru de Statu la Departamentulu din afara. Dimitrie Ghic'a, ministru de interne. Ioann Constantin Cantacuzinu, ministru justitiei. Petru Mavrogheni, ministru de finantie. Constantin A. Roseti, ministru cultelor. Majoru Dimitrie Leca, ministru de resbelu. Dimitrie Sturdiea, ministru lucrărilor publice și ad-interim la finantie până la sosirea domnulu P. Mavrogheni.

Datu în capitală București 11 Februaru 1866. Generalu N. Golescu. Colonelu N. Haralambie. Ad-interim D. Sturz'a.

Proclamațiunea dlui ministru de interne către toti Români.

Români! Astăzi la 11/23 Februaru la 5 ore ale diminetiei, Marișea Alessandru Ioann după cererea și voințișea națiunii a abdicatu, lasandu puterea în mâinile unei Locotenentișea domnesce și a unui ministru, aclamate îndată de către orășienii capitalei.

Guvernulu actualu în întregulu seu, și eu în parte amu jurat și juru înainte lui Dumnedieu și a națiunii ca vomu mentine cu tără cele patru puncte volate de națiune și de către divanurile ad-hoc: Unirea, autonomișea, principe ștreimu, guvernamentu constituționalu.

Poporul capitalei și armată au bine meritatu dela națiune prin deplină loră întrunire. Acum Români din întregă Romania, precum și din capitala dela voi depinde să mantineti demnitatea și liniscă ce s'a mantinutu astăzi de către toti locuitorii capitalei, și să arătăm astfel prin fapte Europei întregi, ca merităm să fim liberi pentru ca scim să ne mentinem drepturile, și să le redobândim cându ne sunt răpite, și totdeun să mantinem însine ordinea cea mai deplină în mijloculu celei mai entuziastice vöșeli.

Români speru în Dumnedieu, ca suferințele noastre cele mari s'au curmatu astăzi și ca națiunea noastră și va luă loculu ce i se cuvine și care-i la prescriu Tratatulu și Conventiunea dela Paris.

Sunt mandru și fericitu ca potu în această di solemnă să întrunescu și cu glasulu meu cu strigare unanima a poporulu capitalei: trăieșca națiunea română ună și nedespărțită!

Ministru de interne, Dimitrie Ghic'a.

Doce Corespondinție private mai adangu la cele de susu ca actulu de abdicare s'a seversitu dim. la 5 ore. ca după aceea au proclamatu corpurile legiuitoare pre la amedi de principe ereditariu pe Filipu I, și ca acestea la Metropolia, iara milită la casarmă dela Malmeson iau depusu în acelasi tempu jurementulu de omagiu. Mai departe spunu de bucnria generală a populațiunii, de iluminățiunii de bubutulu tunurilor s. a. m.